

СТОРІНКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

УДК 316.2:165.172

*Микола Сенченко,
директор Книжкової палати України,
професор*

*Аксиоматична теорія соціальних систем**

Ми віримо в те, що у рамках нашого світу детермінізм соціального розвитку визначається зумовленістю розвитку розуму. Але як виникла та унікальна сцена, ті умови, які гарантують цю можливість? Що зумовило появу законів, які керують розвитком колективних структур природи? Чим визначається абсолютний детермінізм нашого світу?

Матеріалістичний світогляд, що базується на аксіомі про бінарну природу Всесвіту, зумовлює потребу визнати факт виникнення матеріалістичного просторово-часового феномену (МПЧФ), в якому є умови для появи й розвитку розуму в результаті перебору величезної кількості менш вдалих спроб. У більшості випадків основні константи й принципи, що визначають усі параметри конкретного МПЧФ, виявляються не оптимальними з погляду його розвитку до моменту, коли в ньому може зародитися життя, а відтак і розум. І тільки в рідкісних випадках, до яких належить і наш світ, виникають матеріальні форми, сумісні з життям і ще рідше — з розумом. Завдання отримання коректних оцінок вірогідності виникнення таких світів виходить за рамки цієї роботи. Точні оцінки такого роду мають базуватися, як мінімум, на точних уявленнях про фундаментальні факти, що лежать в основі нашого світу. Сучасна наука, принаймні відносно класичного світу, мабуть, близька до цього стану.

Природно припустити, що вірогідність виникнення світу, подібного до нашого, вкрай мала. Проте апарат теорії множин дає можливість отримати загальну оцінку вірогідності виникнення таких унікальних явищ, як наш розумний світ і життя. Питання про походження цих феноменів належать до найпринциповіших у філософії.

13. Бог-Отець

Вкотре для пояснення реальності доводиться звертатися до постулату Христа. Наш світ не міг бути створений без втручання Вищого Розуму або, в термінології Христа, Бога-Отця.

Перш ніж був створений світ, потрібно було зрозуміти, що слід робити. І було сказано Слово. І це Слово міг сказати тільки Вищий Розум, тобто Бог. І Він сказав, що буде в основі цього світу. *На початку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог* (Від Іоанна, 1). У його основі може бути тільки Вищий Розум, тобто Бог.

Надзвичайно важливою є та обставина, що, відповідно до теореми К. Геделя, аксіома у рамках будь-якої раціональної дедуктивної теорії є саме тим твердженням, яке не може бути доведене лише тому, що є безліч споріднених теорій, котрі базуються на різних аксіомах. Наприклад, геометричні системи Евкліда й Лобачевського. Через це всі вони не є фундаментальними, оскільки у рамках нашої світобудови фундаментальна аксіома єдина. При цьому принципово те, що тільки відносно неї може бути доведено зворотнє твердження про неможливість створення розумного світу поза Вищим Розумом.

Для нас початковим станом у цьому разі є знання про експериментальний факт існування світу. Використовуючи це знання, доводимо, що випадково цей світ створений бути не може. Після цього формулюємо аксіому, засновану на вірі, яку й покладемо в основу дедуктивної теорії. *Пряме твердження про феномен Бога-Отця принципово доведене бути не може. У пряме твердження — що наш світ створений Богом-Отцем — ми зобов'язані вірити.*

Отже, в процедурі формування фундаментальної аксіоми об'єднуємо фундаментальне знання й віру.

* Продовження, початок див.: Вісник Книжкової палати. — 2017. — № 11. — С. 3—11; № 12. — С. 3—12.

Саме ця обставина радикально відрізняє фундаментальну аксіому від будь-яких інших, для обґрунтування яких апіорі не може бути наведено жодних аргументів. *Неповнота будь-якої раціональної системи аксіом, доведена Куртом Геделем, є лише наслідком того факту, що всі вони формуються розумом і винятково з волі розуму.*

Таким чином, сенс того, що Христос називає Богом, ми називаємо сьогодні Розумом. Розум панує і над нами як феномен Бога-Отця, і всередині нашого світу як Розум Сина Людського. В основі нашого світу перебувають: Ірраціональне, Дух Святий, і Розум [2, с. 88].

Можна висловити загальні міркування й про відмінності світів, сформованих Богом-Отцем, і про матеріалістичні утворення, що виникають випадковим чином з ірраціонального.

Усі світи, в яких виникли просторово-часові форми матерії, мають підкорятися певним раціональним законам. Ці світи повинні визначатися правильно вибраними основними характеристиками. В цих світах є метрика, тобто потужності множин, що характеризують їх властивості, завжди лічильні. І, отже, виникнення будь-якого матеріалістичного просторово-часового феномену поза розумом неможливе. Апостол Павло свідчить: "Бо всякий будинок будується ким-небудь; а той, хто побудував усе, є Бог" (До євреїв, 3, 4).

За межами розуму можуть виникати тільки флуктуації матерії поза будь-якими законами, тобто квазіматеріальні флуктуації, не пов'язані просторово-часовою метрикою і законами збереження. Такі флуктуації існують, наприклад, як одна з основних властивостей фізичного вакууму.

Отже, можемо зробити загальний висновок про те, що *будь-яка просторово-часова форма матерії завжди є породженням розуму.* Так само можемо зазначити, що *і простір, і час є продуктами тільки розуму.* Поза розумом не можуть виникнути й існувати жодні просторово-часові форми матерії. Усе, що може пізнати розум, завжди є тільки продуктом розуму. У світлі цього співвідношення невизначеності можна трактувати як межу між розумними й випадковими формами організації матерії. Це головний момент для теоретичних побудов.

Зважаючи на викладене, природно доходимо висновку про унікальність матеріалістичного просторово-часового феномену. Коли МПЧФ створений Богом-Отцем, то він єдиний. Він є продуктом Його Осяння. Саме Бог-Отець сформулював основні принципи, що лежать в основі нашого розумного світу. Нові, досконаліші МПЧФ будуть створені тільки на наступних етапах розвитку розуму після усвідомлення загальних законів їх еволюції. Таким чином, філософія Христа радикально відрізняється від матеріалістичного світогляду, що визнає потребу величезного числа спроб для отримання світу зі спостережуваними властивостями. Ситуація цілком аналогічна звичайному розуму, здатному давати життя осмисленим формам на тлі випадкових творін природи.

Створення світу Богом-Отцем — це вінець тріумфу Розуму над випадком. Те, що випадок не

може створити в результаті необмеженого числа спроб, Розум здатний зробити одномоментно.

Філософія Христа принципово відрізняється від інших релігійних і філософських побудов. В основі будь-яких релігій лежить віра в непізнаний ірраціональний початок, виражений абстрактним поняттям "Бог". *Учення Христа цілком чітко говорить про Сина Людського в єдиній Особі, яка неподільно і незлито представляє розум Божий і розум людський, бо тільки людина, на відміну від усіх інших матеріальних форм, досягає у своєму розвитку розумного стану.*

У філософських системах ідеалістичного плану ірраціональний початок вводиться у вигляді Духу, душі, непізнаної суті. Усе це не дає можливості побудувати продуктивну філософію, яка змогла б надати конструктивну допомогу на цьому етапі розвитку, передусім соціальній науці в її пошуках. Філософія Христа повністю вирішує це завдання, вводячи у свою аксіоматику розум на різних етапах його розвитку. Людський розум, що є втіленням Бога-Отця і в Особі Сина Людського неподільно і незлито з'єднаний з Розумом Бога-Сина, постійно розвивається. Джерелом, що живить його, і рушійною силою його розвитку є невичерпний Божественний Розум. І меж його розвитку немає. Він є реалізацією слів Христа: "Та будуть усі єдино: як Ти, Отче, в Мені, і Я в Тобі" (Від Іоанна, 17, 21). Абсолютний детермінізм у розвитку розуму, а разом із ним і всього світу гарантований феноменом Бога-Отця.

Висновок про те, що основою нашого світу на усіх етапах його існування є Розум, — найпринциповіший результат цієї роботи [2, с. 91].

Таким чином, сьогодні відома відповідь, якої дійде людський розум у результаті свого розвитку. Саме це абсолютна причина детермінізму у світі, наповненому розумом. Усі інші релігійні, філософські й наукові системи не в змозі пояснити феномен абсолютного детермінізму в розвитку. З усіх можливих способів соціального розвитку насправді реалізуються тільки ті варіанти, які адекватні постулатам Ісуса Христа про фундаментальну суть розуму і визначеність його розвитку в нашій світобудові.

Визнання як наукового факту, що істинним творцем світу є Бог-Отець, радикально змінює всю систему сприйняття світу й ставлення до нього. Матеріалізм, заперечуючи факт творіння світу Розумом, був вимушений декларувати лише прагнення до пізнання світу, лише можливість побудови приблизної картини реальності, надаючи недосяжній нескінченності абсолютне знання. Звідси і потворний фетиш у вигляді "матрьошки", що відводить людині роль нескінченно невдачливого учня. У цьому матеріалізм єдиний з дуалізмом, згідно з яким Бог-Отець є безмежно великим і перебуває на недосяжній для людини висоті.

Картезіанський дуалізм, що розділив світ і розум і став основою матеріалізму, зумовив смерть усього сущого. Але істина Сина Людського полягає в іншому. Бог-Отець — у нас і з нами. Він не лише творець світу, Отець Сина Свого, Сина Людського. Він сформулю-

вав аксіоми нашого світу. Сучасною мовою перший вірш Євангелія від Іоанна можна сформулювати так: *"Спочатку була висловлена аксіома, і висловив її Розум, і сказав Він, що в основі усього буде Розум"*. Саме з цієї причини аксіоматичний метод в науці є істинним.

Важливою умовою подальшого розвитку розуму є моральне оновлення людської природи. Сьогодні люди повинні стати *хоч би просто людьми, піти з того скотинячого стану ворожнечі й взаємної ненависті, в якому вони досі перебувають*. Необхідно створити такі умови життя, в яких кожна людина, маючи зародки розуму, стане подібною до Сина Людського. Для цього людина повинна побудувати соціальні форми, які допоможуть їй зробити цей крок.

Феномен Бога-Отця гарантує зумовленість переходу людської цивілізації до форм життя, адекватних Ученню Христа.

На цьому, власне, закінчується філософська частина цієї роботи. Ми дійшли висновку, що у фундаменті нашого розумного світу перебуває те, у що наказав вірити на зорі людської цивілізації Ісус Христос, — у Бога-Отця, Сина і Святого Духа.

Я вірю в Бога-Отця, оскільки наш світ розумний. Я вірю в Бога-Сина, оскільки мислю сам. Я вірю в Бога-Духа Святого, бо Він — Джерело усього.

14. Наука

Наука — це відображення розумом реалій світу. Її мета — пізнання творіння Бога-Отця. Проте таке відображення є наукою у тому разі, коли воно не лише правильно пояснює світ, а й здатне прогнозувати і перетворювати його відповідно до волі розуму в рамках можливостей, закладених при створенні світу вищим Розумом. Наука є Закон Божий, згідно з яким повинне жити людство. Ця теза — прямий наслідок аксіоми Христа про фундаментальну суть розуму в нашій світобудові й, відповідно, можливості детермінованого розвитку та його пізнання.

Прийняття як початкового стану науки аксіоми Христа означає, по-перше, визнання аксіоматичного методу як найбільш загального методу наукового дослідження і, по-друге, трьох основних напрямів наукових досліджень — вивчення ірраціонального, колективних та індивідуальних явищ. *Філософія визначає аксіоматичну основу, предмет і методологію наукового дослідження.*

Повнота світогляду на основі аксіоматики Христа не може бути чітко доведена логічним способом через ірраціональне походження будь-якої аксіоми. Суть аксіоми може бути тільки пояснена у рамках філософських міркувань. Аксіоматика Христа є предметом нашої Віри. У ній — вершина єднання віри й науки. Тільки вся історія розвитку розуму може підтвердити істинність наведеного положення. Минулі етапи розвитку людини і його розуму мають чимало прикладів цього.

Адекватність аксіоматичної форми побудови науки виходить з усього досвіду її розвитку (насамперед із досвіду математики) і першого вірша Євангелія від Іоанна (*"На початку було Слово, і Слово було у*

Бога, і Слово було Бог"). Ті самі джерела визначають і фундаментальну аксіому, аксіому триєдності. Ці істини становлять філософію науки. Конструктивним апаратом філософії є фундаментальні розділи математики. Вони розкривають зміст і метод науки. *На рівні матеріалістичного світогляду триєдина аксіоматика зводиться до матеріалістичного дуалізму.*

Математична аксіома про триєдність дає змогу сформулювати уявлення про найзагальніші закономірності будови матеріальних світів. Форми й способи існування різних матеріальних утворень можуть бути отримані тільки із залученням матеріалістичних аксіом, які визначають конкретні властивості кожного світу.

Ці властивості відповідно до теореми К. Геделя не можуть бути повністю охоплені розумом у рамках матеріалістичних побудов, оскільки матеріальний світ, як похідна від ірраціонального, сам по собі недостатній. Тільки мислення на рівні ірраціональної віри Христа дає повну картину світобудови. Найважливіше завдання наступних етапів розвитку розуму — створити наукове мислення на ірраціональному рівні. Сьогодні ситуація в цій сфері цілком подібна до тієї, яка існувала в алхімії напередодні створення наукової хімії. Є певні факти, про вірогідність яких майже нічого сказати не можна.

Суть методу розвитку науки міститься в теоремі Георга Кантора про порівняння потужностей множин. Він полягає у вдосконаленні нашого знання про світ (потужності відповідної множини) на наступному кроці процесу пізнання при відображенні попередніх знань на групу інтелектів.

У математиці ірраціональне може бути визначене тільки через раціональне. Одним з основних принципів квантової механіки є те, що вона може бути побудована тільки із залученням уявлень про класичний "прилад". Це загальний фундаментальний факт, який свідчить про те, що ірраціональне може бути пізнане розумом тільки на основі раціональних уявлень. Усе це, взагалі кажучи, цілком природно, оскільки раціональний розум не має інших можливостей, окрім як оперувати раціональними поняттями.

Фундаментальні розділи математики, передусім теорія множин, визначають структуру основної аксіоми науки. Математична аксіома про триєдину суть світу відрізняється від аксіоми Христа. Ця обставина пов'язана з тим, що математична аксіома стосується різних флуктуацій матерії, зокрема й тих, в яких розвиток не доходить до виникнення раціонального розуму. Можливі структури цих утворень мають для розуму тільки пізнавальну цінність. Аксіоматика ж Христа застосована конкретно до нашого світу, світу, в якому виник і розвивається розум, до світу, який він здатний трансформувати.

Індивідуальними об'єктами є елементарні частинки, інтелект живого й віртуальні частинки, що визначають основи побудови колективних структур з індивідуальних об'єктів.

Дослідження кількісних відношень і просторових форм реального світу перебуває у галузі прикладної

математики і природничих наук. Вони вивчають характеристики і процеси групових явищ природи.

Особливе місце в науці належить сучасній фізиці, що першою сягнула сфери дослідження явищ на межі ірраціонального.

У класичній науці проблема сингулярності (проблема проникнення в нескінченність) вирішується цілком детермінованим способом, наприклад шляхом нескінченного поділу заданого відрізка. Фізична реальність нашого світу обрізує процес такого роду за допомогою співвідношення невизначеностей, накладаючи тим самим принцип обмеження на можливість побудови раціональних моделей ряду фізичних явищ, зокрема таких принципових як, наприклад, взаємодія, сила, маса, електричний заряд тощо. Для цих характеристик речовини не можуть бути створені раціональні моделі. Ці властивості матерії перебувають у межах віртуальних процесів.

Практично можна визначити характеристики елементарних об'єктів і фундаментальні константи з певною точністю, що залежить від точності апаратури та методики. Відповідно до того, що просторово-часові представлення класичного світу є лише приблизними, такими, що реалізуються на рівні групових структур, можна зробити висновок про те, що всі наші раціональні уявлення є лише опосередкованим уявленням про реальний світ. У цьому сенсі методи сучасної фізики, спрямовані на побудову групових характеристик світу на основі його ірраціональних (що не підкоряються просторово-часовим закономірностям) властивостей, є фундаментальною властивістю всієї науки. Таким чином, *наука дійшла до потреби введення поняття ірраціонального у свою структуру через вивчення раціональних властивостей світу, тепер же вона доходить до потреби побудови раціональних об'єктів світу на основі ірраціонального.*

Виявляється, що до кінця XIX століття завданням науки був пошук законів, які керують матеріалістичними об'єктами нашого світу. На основі цих законів людство створило технології, що дали йому можливість побудувати нинішню цивілізацію. Основним здобутком XX століття, з погляду розвитку розуму, є доведення існування "індивідуального об'єкта" і, отже, абсолютної цінності ідеалістичного підходу в науці, що пройшла первинний етап матеріалістичного розвитку. Ця найважливіша обставина дала розуміння того факту, що світ створений Творцем, а також допомогла з'ясувати, в чому полягає мета розвитку розуму й існування людини. Відкриття реальності індивідуального об'єкта, зі свого боку, визначило завдання розвитку розуму на XXI століття. Це розвиток наукового ідеалізму й дослідження властивостей квазіматеріальних та ірраціональних індивідуальних об'єктів. Наука XXI століття буде нематеріалістичною, тобто вона не дасть людству нових технологічних можливостей в освоєнні світу.

Мета науки до XXI століття полягала у вдосконаленні умов життя тіла людини, згодом основною метою науки буде пізнання ірраціо-

нальних основ Всесвіту й збереження душі людини. Ця обставина радикально вплине на соціальну організацію та економіку.

Найважливішим поняттям у науці є адекватність процесу при його науковому відображенні. Розрізнятимемо адекватність матеріалістичному світогляду, триєдиній філософії та Вченню Христа. *Адекватність матеріалізму означає лише бінарну природу явища, наявність в ньому індивідуальних і групових боків. Триєдине розуміння світу спирається на визнання ірраціонального як джерела всього суцього.* Вчення Христа виділяє зі всіх світів тільки наш світ, світ, в якому виник нетлінний розум і який створений розумом. Адекватними Вченню Христа є тільки ті побудови, які засновані на строгій науці, бо справжня наука і Вчення Христа істинні.

Соціальна наука, як і природничі науки, має базуватися на властивостях її індивідуального ірраціонального початку — інтелекту. Дослідження властивостей інтелекту поки перебуває на початкових стадіях, на рівні первинного збору інформації. *Проте найзагальніші властивості інтелекту як індивідуального об'єкта дають змогу досліджувати властивості групових структур, які можуть бути створені на його основі.* Таку науку іменують соціологією [2, с. 99]. Їй, загалом, і присвячено цю роботу.

Усі соціологи, чи то економісти, чи історики, політологи тощо, інтуїтивно вирізняють соціологію з інших наук. Проте вони зазвичай заперечують можливість будь-якого прогнозування в соціальній сфері, мотивуючи, що в ній усе, мовляв, вирішує воля окремих людей, наділених владою. Для них соціологія перетворюється з науки просто в говорильню і справу випадку.

Причина такого явища полягає в тому, що нинішня соціологія насправді не є наукою, оскільки у своєму арсеналі не має сучасного методу. Соціологія фактично використовує тільки статистичний метод. Саме тому вершиною соціального устрою суспільства визнають ліберальну демократію, основу якої становить статистика, що базується на індивідуальних переконаннях членів суспільства. З погляду Вчення Христа це гріх. Особисте людина повинна нести Богові. Суспільству вона може представити лише винятково наукові, а отже, раціональні, детерміновані програми. Бо сказано: "Відавайте кесарево кесарю, а Боже Богові" (Від Матвія, 22, 21).

Марксистська соціологія, єдина послідовна наукова система, давно не описує реалій нашого світу. Її методи суто групові й не враховують індивідуальні процеси. Справа обмежується певними міркуваннями про роль особи в історії. Насправді ж соціологія, попри спільність основної аксіоми про подвійну природу всього матеріального, відрізняється від природознавства лише тим, що її індивідуальний об'єкт відрізняється від індивідуального об'єкта природознавства. В одному випадку маємо справу з ірраціональним інтелектом, а в другому — з елементарними частинками. Але групові процеси в соціології так само детерміновані, як і в природознавстві.

Спільність наук виявляється, зокрема, і в тому, що послідовна соціологія не може бути побудована без залучення основних результатів природознавства і математики, *бо відповідно до аксіоми Христа саме розвиток розуму є основою і метою прогресу людства*. Це ми виявили при побудові аксіоматичних основ науки. Як свідчитиме подальший виклад, усі найважливіші етапи формування людського суспільства, чи то революції, чи протистояння народів визначаються інтелектуальними досягненнями розуму, передусім на минулому етапі розвитку галузі технологій.

У світлі викладеного проблема аксіоматики нашого або будь-якого іншого світу матиме такий вигляд.

В основі розумного світу лежить аксіома триєдності, сформульована Христом. Влаштований наш світ за проектом Вищого Розуму, Бога-Отця. Саме тому не може бути самодостатньої ідеї світобудови без залучення як її основи Розуму. Саме тому матеріалістична аксіоматика принципово не повна. Безглуздо ставити запитання про те, як споруджено будинок, в порожнечу.

Це запитання потрібно просто поставити його творцеві, чи то Бог, чи людина. Творець зазвичай сам формулює правила побудови (аксіоми) власного об'єкта. Поза творцем розумного (лічиного) світу бути не може. Запитання про те, що лежить в основі геометрії Евкліда, потрібно ставити Евкліду, а запитання щодо геометрії Лобачевського має бути адресовано Лобачевському.

Таким чином, єдність світу і, отже, науки, що його пізнає, визначається єдністю аксіом, що лежать в основі світу і науки. Фундаментом матеріального світу є аксіома про бінарну природу всього сущого. *Різноманіття світу виходить із різноманіття його індивідуальних об'єктів.*

Уперше абсолютну цінність аксіоматики для побудови науки усвідомив Давид Гільберт, який зазначав: "Аксіоматичний метод воістину був і залишається найвідповіднішим і найнеоціненнішим інструментом, що найбільше відповідає духу кожного точного дослідження, в якій би галузі воно не проводилося". Краще не скажеш.

Успішний розвиток соціальних наук, заснованих на фундаментальному постулаті Ісуса Христа, що є науками про форми розвитку розуму, є неодмінною умовою прогресу та процвітання всіх інших наук, які використовують власні аксіоматики. Сьогодні ці аксіоми побудовані за проектом Бога-Отця. Людина робить перші кроки у напрямі освоєння цієї діяльності. Вона за власним розумінням облаштовує Землю — перший притулок, що дарований їй зверху. Ефективність цих дій насамперед визначається оптимальністю соціальних форм, які використовують люди.

15. Витоки розуму

Відповідно до фундаментальної аксіоми Христа, розум є однією з основ нашої світобудови. Він незнищенний. Отже, з основної аксіоми прямо випливає, що всі наші трансформації мають будувати моделі, в яких немає сценаріїв знищення розуму. Тому теорія розвитку розуму має бути наріжним каменем будь-

якої адекватної теорії людського буття. Всі соціальні побудови, в основі яких немає категорій, заснованих на понятті розуму, можуть бути тільки наслідком, частковим випадком загальної теорії, що базується на фундаментальній аксіомі. Марксизм, єдина наукова соціальна система, що спирається на уявлення XIX століття, правильно описує лише минулу історію людства, оскільки в її основі лежать досягнення класичної науки. Вона співвідноситься з істинною соціальною наукою, що має в основі аксіоматику Христа, так само, як класична фізика співвідноситься з сучасною фізикою, котра має в основі принципову відмінність класичних та індивідуальних об'єктів.

У класичній науці немає поняття індивідуального об'єкта і, отже, не розглядається його розвиток, який, взагалі кажучи, є фундаментом усього розвитку. Марксизм не зміг визначити форми й завдання буття людства на адекватних етапах його історії, оскільки базується на догмах матеріалізму, що є справедливими тільки в межах, які ігнорують або спрощують властивості індивідуальних об'єктів.

Поняття розуму в аксіоматиці матеріалізму немає. Відповідно до цих уявлень розум є лише продуктом еволюції матеріальних форм. Схема матеріалістичної побудови зводиться до створення складних форм із простих. Попри уявний випадковий і несподіваний характер навколишнього світу, фундаментальні закони природи мають бути прості та впорядковані. Такими самими мають бути й елементи, які лежать в її основі.

Цеглини світобудови є предметами, що все більше спрощуються у міру поглиблення, суть яких можна зрозуміти. Таке тлумачення "класичної" простоти чудово ілюструють сучасні обчислювальні машини, що претендують на роль зародків майбутнього штучного розуму. Транзистори — основні елементи таких машин, є простими пристроями, що здатні виконувати лише елементарну, цілком прогнозовану функцію. Відповідно до наших уявлень живий розум радикально відрізняється від "машинного". В його основі лежить ірраціональний інтелект, який через потреби свого розвитку формує та ускладнює конкретні структури біологічних форм, котрі є його тимчасовим, раціональним прихистком. З одного боку, природа цих явищ принципово різна й можемо стверджувати, що на базі сучасних уявлень, простих елементів, які мають детерміновану, класичну природу, створити штучний інтелект не вдасться. З другого боку, теорема Георга Кантора про порівняння потужностей множин дає надію на пізнання ірраціонального за допомогою раціональних процедур, що реалізуються раціональним розумом. Проте це прерогатива лише живого розуму.

Основа раціонального, розуму полягає в тому, що ірраціональний інтелект подібний (має ту саму потужність) до ірраціональної Суті Всесвіту. Саме через цю обставину інтелект, в принципі, здатний умістити всі побудови, які створює ірраціональна Суть. На первинних етапах його розвиток у матеріальному світі, відповідно до загального закону, відбувається

адекватним матеріалізму способом. Інтелект, так само як ірраціональний Початок світу, здійснює статистичні випробування при створенні нових форм буття. Адекватні знахідки закріплюються в групових формах відповідно до детермінованих законів статистики.

Таким чином, розум — це первинний інтелект, заповнений раціональними побудовами. Розум, як і все в матеріальному світі, має індивідуальну й групову (раціональну) компоненти. На відміну від стохастичного інтелекту розум здатний створювати раціональні форми, вірогідність виникнення яких без нього дорівнює нулю [2, с. 105]. Створення подібних форм відбувається відповідно до основної матеріалістичної аксіоми внаслідок групового розвитку. Оскільки однією з форм розвитку є відображення зовнішнього світу розумом, то відповідно до теореми Г. Кантора *такі відображення можуть набувати принципово нової якості тільки за умови участі в них групи інтелектів*.

Отже, розум є колективним продуктом людства. Христос як втілення розуму є не лише проявом ірраціонального, а й Сином Людським. Він чітко й неодноразово говорить про це.

Життєві цінності та способи існування більшості людей визначаються не лише розумом. Серед них є і злість, і жадність, і заздрість. Усе це породження сил, про які йтиметься далі. Проте в кожній людині є від Сина Людського, оскільки він розумний. Саме тому *кожна людина може стати подібною до Сина Людського*. Відповідно до основної аксіоми люди, створивши груповий, раціональний розум, забезпечили абсолютну його виживаність і можливість необмеженого розвитку індивідуального розуму.

Розум є вищою формою інтелекту в живій природі. Перш ніж досягти цього стану, він проходить тривалий шлях розвитку. Поняття індивідуального інтелекту в матеріальному світі однозначно пов'язано з поняттям живого, тобто з класичним об'єктом, через який він проявляється. *Тому життя — це форма існування ірраціонального інтелекту в матеріальному світі*.

Виділятимемо різні рівні розвитку інтелекту. Відповідно до визначення, його зародки властиві всьому живому. Докладне дослідження розвитку нижчих форм інтелекту не входить у завдання цієї роботи. Обмежимося лише раніше зробленим зауваженням про їх матеріалістичну адекватність, тобто відображення випадкових знахідок на групу примітивних інтелектів з подальшим їх закріпленням згідно із законами статистики. Крім того, слід зауважити, що примітивний інтелект живого неадекватний постулату Христа, оскільки він безрозсудний. Саме тому форми життя, основу яких він становить, мають обмежене просторово-часове існування.

Нова форма інтелекту, розум постає на стадії усвідомлення себе в раціональному світі. У цей момент уперше виникає можливість цілеспрямованого групового детермінованого розвитку. З'являється груповий розум, що розвивається за прогнозованою схемою.

Його завдання — цілеспрямовано створювати найсприятливіші умови для стохастичного пошуку індивідуального інтелекту. Зі свого боку, досягнення індивідуального інтелекту створюють нові можливості для розвитку групового. Поява розуму і цілеспрямованого пошуку стрімко прискорює розвиток. Розум із такими властивостями, відповідно до основного постулату ненасильницької філософії Христа, незнищений.

Розум саме тим відрізняється від безрозсудного інтелекту, що він переводить (чи принаймні прагне перевести) стохастичний пошук інтелекту зі сфери забезпечення виживання у сферу свого розвитку. Проблема виживання для істинного розуму є суто детермінованою. Цим людина відрізняється від усіх інших форм живого. Проте на ранніх етапах розвитку суспільства це доля небагатьох його представників. Звільнення людини від основної властивості безрозсудного живого відбувається впродовж тривалого часу. Серед людей є ті, що здатні проаналізувати ситуацію, й ті, хто подібно до тварин, сподіваються на випадок. Живуть тим, "що Бог послав". Надто багато з нас протягом тривалого часу залишаються подібними до звіра. Проте навіть здатні аналізувати здебільшого спрямовують власні можливості на збагачення, а не на основне *призначення людини — розвиток розуму*.

16. Розвиток розуму

Визначимо поняття розвитку як народження ірраціональним нових адекватних утворень. Розвиток у матеріальному світі — це, зокрема, створення ірраціональним (чи то безрозсудний інтелект, чи розум) матеріальних просторово-часових форм. У матеріальному світі ірраціональне породжує нові адекватні форми на базі створених раніше матеріальних структур. Відповідно до цього у матеріальному світі розвиватися може тільки живе, оскільки лише його основу становить ірраціональний інтелект. Матеріальні об'єкти самостійно розвиватися не можуть. Вони деградує, прямуючи до свого кінця. У природознавстві це втілено у законі зростання ентропії.

У Вченні Христа, відповідно до основної аксіоми про триєдність, під розвитком розуміємо саме розвиток розуму. Іноді говорять про розвиток людського духу. Проте якості душі людини є тільки передумовою розвитку розуму. Великий дух — це дар Божий. Він поза часом і простором. Тому саме розвиток розуму головний в історії людства. На ранніх етапах виділяються переважно матеріальні й соціальні форми, *але головною умовою всього розвитку залишається вдосконалення розуму та знання, в основі яких лежить індивідуальний інтелект*. Саме цей пункт принципово відрізняє традиційні історико-соціальні підходи від методу, заснованого на Вченні Христа. *Основу сучасної соціології становить економіка (груповий процес)*. Для тих, хто розуміє під розвитком розвиток розуму, основними є поняття людини та її розуму. Групові поняття будуються з індивідуального. Саме тому в них проявляються нові, не відомі раніше властивості.

Процес розвитку, як і все у матеріальному світі, має індивідуальну (стохастичну) та групову (детерміновану) компоненти. Призначення індивідуальної компоненти полягає в пошуку нових ідей, а групової — у створенні технологічних форм на базі цих ідей, покликаних поліпшити матеріальні умови життя й індивідуального пошуку [2, с. 109].

Важливо зауважити, що середні можливості розуму за час його раціонального розвитку практично не змінюються, адже основу розуму становить інтелект, властивості якого не залежать від часу, оскільки ірраціональний інтелект — поза часом. Упродовж існування розумної людини її потенціал до пізнання абсолютно не змінився. Інтелект — це завжди випадкова вибірка з ірраціонального. Інтелект і потенціал до пізнання у Юлія Цезаря навряд чи нижче, ніж у Леоніда Кравчука, хоча останній, мабуть, уміє користуватися навіть радіотелефоном, а перший, швидше за все, не вмів. Просто вони живуть у різних світах. Радикальні зміни інтелекту виникають тільки в періоди зміни форм його реалізації. Стохастичний інтелект живої природи набув принципово нових властивостей і можливостей тільки в період появи групового мислення, в період самоусвідомлення. В цей момент детермінізм статистичних закономірностей природи замінився детермінізмом розуму, тобто необхідною і достатньою умовою появи розуму стала поява групового мислення і, як наслідок, детермінованого розумного розвитку.

Нагадаємо, що в основі розвитку індивідуального, а отже, і групового розуму лежать стохастичні флуктуації, випадкові знахідки або несподівані прозріння. Прикладом зі сфери розвитку індивідуального розуму є закон всесвітнього тяжіння, винайдений Ньютоном після падіння яблука. Адже мільярди людей спостерігали це явище, але лише одному спало на думку, які воно має наслідки.

Отже, такі випадкові події зробили наш розумний світ таким, який він є. Зі свого боку, проявилися ці грандіозні флуктуації лише завдяки існуванню класичного детермінованого світу, що досяг стану, коли ці питання стали "рентабельними". Зазначений принцип реалізує одну з основних властивостей індивідуального у матеріальному світі. Воно здатне проявлятися тільки при взаємодії з груповими структурами. І таких прикладів чимало.

Спрогнозувати місце й умови появи потрібної для розвитку флуктуації абсолютно неможливо. Це випадкова подія. Її не можна отримати, навчаючи і виховуючи конкретну особу або виділену групу осіб. Така флуктуація з'являється бозна-звідки. Грандіозний інтелект Ейнштейна постав із патентного бюро, вельми віддаленого від передових кордонів науки. Розвиток нерозумного живого і розуму принципово відрізняються. Стохастичний інтелект живої природи при пошуку нового вимушений перебирати всі можливі варіанти, що надаються ірраціональною суттю світобудови. При різкій зміні умов зовнішнього сере-

довища швидкість підбору потрібної флуктуації може виявитися недостатньою внаслідок величезної кількості статистичних можливостей різноманітних змін. Це може призвести до загибелі виду. Водночас раціональний розум, що усвідомив просторово-часові властивості раціонального світу, створює нові побудови на основі попереднього досвіду, який дає змогу ставити правильні запитання, а отже, відбраковувати величезну кількість непродуктивних варіантів. Ця обставина принципово виділяє розум і значно збільшує швидкість та якість його розвитку. Відповідно до аксіоми Христа цього виявляється досить, щоб зробити розум безсмертним. *Розум завжди впорається з проблемами, що постають перед ним.* Цей критерій при виборі різних варіантів розвитку виявляється вирішальним. З усіх лічених сценаріїв реалізується, врешті-решт, саме той, який призводить до розвитку розуму, тобто адекватний постулату Христа.

Величина й частота відповідних флуктуацій прямо залежать від числа носіїв інтелекту, зайнятих пошуком нового. *Що складніше завдання стоїть перед співтовариством, то з більшого числа носіїв доводиться робити вибірку для отримання результату.* Наприклад, алгебру здатний опанувати один із тисяч, а для освоєння квантової електродинаміки, напевно, не вистачить і багатьох мільйонів. А для появи однієї флуктуації — інтелекту А. Ейнштейна — був потрібний мільярд осіб. Таким чином, розвиток у рамках однієї соціальної форми відбувається винятково екстенсивними методами. З погляду практики розвитку це вкрай важлива обставина.

Збільшення числа носіїв інтелекту при зростанні складності проблеми пов'язано також з підвищенням рівня технологічного й соціального обслуговування такого відкриття. Зокрема, Піфагору для відкриття законів геометрії були потрібні лише пісок і пруттик. Галілей використовував кулі, секундомір і Пізанську вежу.

Сучасні відкриття у сфері елементарних частинок забезпечуються національними програмами найбільш розвинених країн або навіть співдружностями держав.

Можливість спрямованого соціального розвитку, визначеного постулатом Ісуса Христа, реалізується завдяки тій обставині, що рід людський надто великий. Через це для виконання будь-якого завдання подальшого розвитку, яке виникає в конкретних умовах, завжди буде знайдена, врешті-решт, та флуктуація, та особа, котра має відповідний потенціал і адекватно сприймає ситуацію. При цьому зазвичай незрозуміло, звідки і як виникає ця особа. Таку ситуацію краще за все, мабуть, описано в російській народній казці про ріпку. Тягнуть і дід, і бабка, й онучка, й жучка, й кішка. Всі вони на видноті, їх зусилля величезні, та марні. Але ось бозна-звідки з'являється "адекватна мишка" — і питання вирішено.

З одного боку, адекватні трансформації принципової властивості здійснюються завжди не відо-

мими раніше особами. Як наслідок того, що вони є саме випадковими флуктуаціями. Відповідно до термінології К. Юнга ці особи належать до інтровертного розумовому типу. Зі старого, з деградуєчих еліт вибрати відповідну особу майже неможливо, оскільки їх представники практично завжди підтримують попередній статус лише тому, що належать до нього. Цей тип людей зазвичай екстравертний.

З другого боку, видима випадковість появи "адекватної мишки" є тільки зовнішньою видимістю. Раптовій появі подібних осіб завжди передують грандіозна робота внутрішнього цілеспрямованого розвитку. Саме ця обставина пояснює їх інтровертність. Усвідомлення особою власного призначення надає їй колосальні сили для детермінованого розвитку. Через це її потенціал, що адекватно впливає на ситуацію, може стати доволі великим, щоб вирішити завдання трансформації задля подальшого прогресу. Христос завжди дасть Людині від Суті Своєї, від Свого Всеосяжного Розуму, що має нетлінну, ірраціональну потужність, адже "блаженні жадаючи та спрагли правди, бо вони наситяться" (Від Матвія, 5, 6).

Таким чином, бачимо, що розвиток розуму пов'язаний зі зростанням числа носіїв інтелекту, з яких проводяться вибірки, кола людей, зайнятих їх обслуговуванням, і матеріального забезпечення.

Надзвичайно важливо, що кількість людського матеріалу, необхідного для отримання адекватної флуктуації, пов'язана з соціальною організацією суспільства, оскільки саме вона забезпечує визначені пріоритети і, отже, концентрацію потрібних ресурсів, зокрема й людських, для вирішення певних завдань. Зауважимо, що *у рамках однієї соціальної організації прогрес однозначно пов'язаний зі зростанням чисельності населення*. Тільки зміна соціальної організації здатна забезпечити прогрес у необхідному напрямі при незмінній чисельності населення завдяки зміні пріоритетів розвитку.

Зазвичай порівняно невелика частина суспільства залучена до розвитку. Більшість, обтяжена матеріальними проблемами, не має можливості думати про щонебудь, окрім хліба насущного. *Ту частину суспільства, яка забезпечує пошук нових ідей розвитку, іменують елітою суспільства*. Роль же більшості — у плані забезпечення розвитку — зводиться лише до задоволення потреб еліти.

Розвиток еліти, що забезпечує його, як і все у цьому світі, має подвійну природу. Ту частину еліти, яка пов'язана з розвитком особистих потреб людини, іменуватимемо цим самим словом, а ту частину істинної еліти, праця якої спрямована на розвиток фундаментальних цінностей усього людства, — креативною елітою.

Найважливіший висновок, який маємо запам'ятати: що складнішу ідею повинен виробити "геній", то більшим має бути масив людського інтелекту, з якого він виникне.

У результаті розвитку розуму формується загальнолюдський колективний розум. Його основою є одкровення Пророків і найвидатніших мислителів. Завдання такого розвитку — осягти закони цього світу і долучитися до потенціалу його Творця, Бога-Отця. Отриманими знаннями людство повинне керуватися в усій своїй діяльності. Тільки тоді його життя буде найбільш комфортним і узгодженим з навколишнім світом.

Проте людство на ранніх етапах розвитку, поки потенціал колективного розуму невеликий, вимушене користуватися "послугами" окремих осіб і створювати колективні форми співжиття, які іменують тираніями. За умови достатнього потенціалу колективного розуму, коли тиранії стають нерентабельними, починається боротьба між ними і розумом натовпу. *Розум натовпу — найзліший ворог колективного розуму*. Натовп керується низинним інстинктом і спокусами. Апофеоз безрозсудності натовпу — у криках "Розіпни Його". Найяскравіше влада натовпу проявляється в *розвинених демократіях, найзлочинніших соціальних організаціях в історії людства, в яких розум натовпу підміняється злочинною пристрастю еліти до грошей*.

Отже, схему розвитку в матеріальному світі представимо так. На певному етапі відбувається флуктуація, пов'язана з появою нової ідеї розвитку. Через адекватність цю флуктуацію засвоює група інтелектів, причетних до розвитку. Завдяки цьому створюються умови для розширення групи і поліпшення умов її роботи. У розширеній групі виникає флуктуація більшої амплітуди. І так далі. Ця схема розвитку не потребує штучних побудов. Їй потрібно тільки те, що є в реальному житті. Людський інтелект і його забезпечення. Не треба ні тез, ні антитез, ні синтезів, ні боротьби протилежностей. Усе це не більше ніж містика. Розвиток розуму за своєю суттю не може відбуватися в боротьбі. Відповідно до аксіоми Христа *розвиток — природний стан розуму*. Як продемонструємо далі, *наси́льство взагалі та боротьба зокрема є умовою тільки неадекватного розвитку, жодним чином не пов'язаного з розвитком розуму*. Боротьба і насильство у кращому разі лише формують умови для розвитку розуму на етапах існування неадекватних соціальних форм. *Розвиток розуму завжди є природним еволюційним процесом, що постійно розширюється в часі та просторі* [2, с. 116]. Варто зауважити, що Господь дає тому, хто шукає та просить. Ледачим і тим, хто не цінує Його дари, не допомагає і не дає.

(Далі буде)

Список використаної літератури

1. Вейник А. Термодинамика реальных процессов / А. Вейник. — Минск : Наука і техника, 1991. — 576 с.
2. Остречов И. Введение в философию ненасильственного развития / И. Остречов. — Москва : Великий Град, 2013. — 320 с.

Надійшла до редакції 20 листопада 2017 року